

Mi begunci¹

Najprej, ne maramo, da nam pravijo »begunci«. Sami drug drugemu rečemo »prišleki« ali »imigranti«. Naši časopisi so časopisi za »nemško govoreče Američane«; in kolikor vem, nihče od tistih, ki jih je preganjal Hitler, ni zdaj in nikoli prej ustanovil kluba, katerega ime bi nakazovalo, da so njegovi člani begunci.

Begunec je bil nekoč človek, ki je iskal zatočišče zaradi nekega dejanja ali zaradi določenega političnega prepričanja. Popolnoma drži, da smo morali poiskati zatočišče; toda ničesar nismo storili in večina od nas ni nikoli menila, da bi imela kakršno koli radikalno stališče. Z nami se je pojem »begunec« spremenil. Zdaj so »begunci« med nami tisti, ki so imeli tako nesrečo, da so prišli v novo deželo brez sredstev in jim morajo pomagati begunski odbori.

Pred začetkom te vojne smo bili še bolj občutljivi, če so nam rekli begunci. Naredili smo vse, da bi drugim ljudem dokazali, da smo bili samo navadni imigranti. Izjavljali smo, da smo po lastni, svobodni volji odšli v dežele, ki smo jih sami izbrali, in zankali smo, da ima naš položaj kar koli skupnega s »tako imenovanimi judovskimi problemi«. Da, mi smo »imigranti« ali »prišleki«, ki smo zapustili svojo državo zato, ker nam nekega lepega dne ni več ustrezalo ostati, ali pa iz povsem ekonomskih razlogov. Hoteli smo na novo zgraditi svoje življenje, to je bilo vse.

---

¹ Esej z naslovom *We refugees* je bil prvič objavljen v angleščini leta 1943 v judovskem časopisu *Menorah Journal*.

Kdor hoče na novo zgraditi svoje življenje, mora biti močan in optimističen. Zato smo zelo optimistični.

Naš optimizem je resnično občudovanja vreden, četudi tako rečemo mi sami. Zgodba našega boja je končno znana. Izgubili smo svoj dom, ki pomeni domačnost vsakdanjega življenja. Izgubili smo poklic, ki pomeni zaupanje, da smo na tem svetu nekako uporabni. Izgubili smo svoj jezik, ki pomeni naravne reakcije, preprostost gest, neizumetničeno izražanje občutij. Svoje sorodnike smo pustili v poljskih getih in naše najboljše prijatelje so ubili v koncentracijskih taboriščih, zato so se pretrgala naša osebna življenja.

Toda kakor hitro smo bili rešeni – in večina se nas je morala rešiti večkrat – smo zasnovali svoje novo življenje in čim bolj smo poskušali upoštevati vse dobre nasvete naših rešiteljev. Rečeno nam je bilo, naj pozabimo; in pozabili smo hitreje, kot si lahko kdorkoli sploh predstavlja. Prijazno so nas spomnili, da bo nova dežela postala naš novi dom; in po štirih tednih v Franciji ali šestih tednih v Ameriki smo se pretvarjali, da smo Francozi ali Američani. Bolj optimistični med nami bi celo dodali, da je vse njihovo prejšnje življenje prešlo v nekakšen nezavedni eksil in da jih je šele njihova nova dežela zdaj naučila, kaj je pravi dom. Res je, da včasih ugovarjamo, ko nam je rečeno, naj pozabimo prejšnje delo; in svoje nekdanje ideale po navadi težko opustimo, če je v igri naš družbeni status. Toda z jezikom nimamo težav: po enem samem letu so optimisti prepričani, da govorijo angleško tako dobro kot materni jezik; po dveh letih resno prisegajo, da govorijo angleško bolje kot kateri koli drug jezik – nemščine se še komaj spomnijo.

Da bi še bolj zanesljivo pozabili, se raje izogibamo vsakemu namigu na koncentracijska ali internacijska taborišča, ki smo jih izkusili v skoraj vseh evropskih državah – to se bi lahko razumeli kot pesimizem ali manko zaupanja v novo domovino. Poleg tega, kako pogosto nam je bilo rečeno, da nihče ne mara poslušati vsega tega; pekel ni več religiozno verovanje ali fantazija, temveč nekaj tako realnega kot hiše, kamenje ali drevesa. Očitno nihče noče vedeti, da je sodobna zgodovina ustvarila novo vrsto ljudi – take vrste, ki jih njihovi sovražniki vtaknejo v koncentracijska taborišča, njihovi prijatelji pa v internacijska taborišča.

Tudi med seboj ne govorimo o tej preteklosti. Namesto tega smo našli svoj način obvladovanja negotove prihodnosti. Ker vsakdo načrtuje in želi in upa, načrtujemo, želimo in upamo tudi mi. Ne glede na te skupne človeške drže poskušamo urediti prihodnost znanstveno. Po toliko nesreče hočemo popolnoma zanesljivo pot. Zato zapuščamo trdna tla z vsemi negotovostmi in usmerjamo oči navzgor, k nebu. Zvezde nam povedo – prej kot časopisi –, kdaj bo Hitler poražen in kdaj bomo postali ameriški državljani. Mislimo, da so zvezde bolj zanesljivi svetovalci kot vsi naši prijatelji; zvezde nam povedo, kdaj naj imamo kosilo s svojimi dobrotniki in katerega dne bomo imeli največ sreče pri izpolnjevanju enega tistih nešteto vprašalnikov, ki spremljajo naše zdajšnje življenje. Včasih se ne zanesemo niti na zvezde, temveč na črte svojih dlani ali na poteze naše pisave. Tako manj izvemo o političnih dogodkih in več o našem lastnem dragem jazu, čeprav psihoanaliza

nekako ni več moderna. Minili so srečnejši časi, ko so se zdolgočasene gospe in gospodje visoke družbe pogovarjali o prikupnih prekrških svojega zgodnjega otroštva. Nočejo več zgodb duhov; kajti kurjo polt povzročajo realne izkušnje. Nič več ni potrebe po uročitvi preteklosti; uročitev je dovolj v realnosti. Tako kljub svojemu odkritemu optimizmu uporabljamo vse vrste magičnih ukan, da bi priklicali duhove prihodnosti.

Ne vem, kateri spomini in katere misli ponoči bivajo v naših sanjah. Ne upam si vprašati o tem, ker sem tudi sama raje optimistka. Toda včasih si predstavljam, da vsaj ponoči mislimo na svoje umrle ali se spominjamo pesmi, ki smo jih nekoč imeli radi. Razumem celo lahko, da so lahko imeli naši prijatelji z Zahodne obale med policijsko uro tako nenavadno stališče, ko so bili prepričani, da nismo samo »bodoči državljani«, temveč prisotni »sovražnikovi tujci«. Pri dnevni svetlobi postanemo seveda samo »tehnično« sovražnikovi tujci – vsi begunci to vedo. Toda ko so človeku tehnični razlogi preprečili, da bi v temi odšel od doma, se ni bilo lahko izogniti temnim spekulacijam o odnosu med tehnikalijo in realnostjo.

Ne, nekaj je narobe z našim optimizmom. Med nami so tisti čudni optimisti, ki so imeli številne optimistične govore, potem pa so šli domov in odprli plin ali pa uporabili nebotičnik na popolnoma nepričakovan način. Zdi se, da so pokazali, da naša pregovorna vedrost temelji na nevarni pripravljenosti umreti. Vzgojeni v prepričanju, da je življenje najvišje dobro in smrt največja groza, smo postali priče in žrtve terorja, hujšega od smrti – ne da bi bili zmožni spoznati ideal, višji od življenja. Toda čeprav je smrt za nas izgubila svojo grozo, nismo postali ne pripravljeni ne zmožni tvegati svoje življenje za stvar. Namesto boja – ali mišljenja o tem, kako se usposobiti za upor – so se begunci navadili na to, želijo smrt svojim prijateljem ali sorodnikom; ko nekdo umre, si vedro predstavljamo vse težave, ki so mu bile prihranjene. Nazadnje številni od nas končajo z željo, da bi lahko bile tudi nam prihranjene težave, in temu ustrezno ukrepajo.

Od leta 1938 – od Hitlerjevega vdora v Avstrijo – gledamo, kako hitro se lahko izraziti optimizem spremeni v onemeli pesimizem. Sčasoma se je vse skupaj še poslabšalo – postali smo celo bolj optimistični in celo bolj nagnjeni k samomoru. Avstrijski Judi pod Schuschinggom so bili tako vedri ljudje – vsi nepristranski opazovalci so jih občudovali. Zares presenetljivo je bilo, kako trdno so bili prepričani, da se jim ne more nič zgoditi. Toda ko so nemške čete vdrle v Avstrijo in so nejudovski sosede začeli razgrajati v judovskih domovih, so začeli avstrijski Judi delati samomore.

Drugače kot drugi samomorilci, naši prijatelji niso puščali pojasnil za svoje dejanje, ni bilo nikakršnega obtoževanja, napadov na svet, ki je prisilil obupanega človeka, da govori in ravna vedro do svojega povsem zadnjega dne. Pisma, ki so jih pustili, so konvencionalni, brezizrazni spisi. Tako so naši pogrebni govori na njihovih odprtih grobovih kratki, zbegani in polni upanja. Nikogar ne zanimajo motivi, zdi se, da so nam vsem jasni.

Govorim o nepriljubljenih dejstvih; stvari poslabša še to, da za dokazovanje svojega stališča nimam niti enega argumenta, ki prepriča modernega človeka – številke. Celotni tisti Judi, ki odločno zanikajo obstoj judovskega ljudstva, nam dajejo znatne možnosti za preživetje, ko gre za številke – kako lahko drugače dokažejo, da so redki Judi zločinci in da so v vojni ubili številne Jude kot dobre domoljube? Zaradi njihovega prizadevanja, da bi ohranili statistično življenje judovskega ljudstva, vemo, da imajo Judi najnižjo stopnjo samomorilnosti med vsemi civiliziranimi narodi. Popolnoma sem prepričana, da te številke ne držijo več, vendar tega ne morem dokazati z novimi številkami, zagotovo pa lahko z novimi izkušnjami. To bi moralo zadostovati tistim skeptičnim dušam, ki nikoli niso bile povsem prepričane, da z merjenjem posameznikove lobanje dobimo natančno idejo o njeni vsebini, ali da statistika kriminala natančno kaže raven nacionalne etike. Ne glede na to, kje danes živijo evropski Judi, se ne obnašajo po statističnih pravilih. Samomori se ne dogajajo samo med v paniko ujetimi ljudmi v Berlinu in na Dunaju, v Bukarešti ali Parizu, temveč v New Yorku in Los Angelesu, v Buenos Airesu in Montevideu.

Po drugi strani je malo poročil o samomorih v getih in koncentracijskih taboriščih. Drži, da imamo na splošno zelo malo poročil iz Poljske, smo pa precej dobro obveščeni o nemških in francoskih koncentracijskih taboriščih.

V taborišču v Gursu, denimo, kjer sem imela priložnost preživeti nekaj časa, sem samo enkrat slišala za samomor in šlo je predlog za kolektivno dejanje, očitno za nekakšen protest, s katerim naj bi vznemirili Francoze. Ko smo nekateri opozorili, da so nas tja v vsakem primeru pripeljali *pour crever*, se je splošno razpoloženje nenadoma spremenilo v divji življenjski pogum. Splošno mnenje je bilo, da mora biti človek nenormalno asocialen in brezbrizen do splošnega dogajanja, da je še sposoben interpretirati vso nesrečo kot osebno in individualno smolo in temu ustrezno končati življenje osebno in individualno. Toda kakor hitro so se ti isti ljudje vrnili v svoje lastno življenje in se soočili z dozdevno individualnimi problemi, so še enkrat spremenili razpoloženje v ta nori optimizem, ki obstaja v neposredni soseščini brezupa.

Mi smo prvi preganjani nereligiozni Judi – in prvi smo, ki smo, ne samo *in extremis*, odgovorili s samomorom. Morda imajo prav tisti filozofi, ki učijo, da je samomor zadnje in najvišje zagotovilo človekove svobode: nesvobodni smo pri oblikovanju svojega življenja ali sveta, v katerem živimo, vseeno pa imamo to svobodo, da lahko odvržemo življenje in zapustimo svet. Pobožni Judi seveda ne morejo uresničevati te negativne svobode; samomor dojemajo kot umor, to je uničenje tistega, česar človek nikoli ni sposoben ustvariti, vmešavanje v pravice Stvarnika. *Adonai nathan veadonai lakach*. («Gospod je dal in Gospod je vzel.») Zanje je samomor tako kot uboj bogoskrunski napad na stvarstvo kot celoto. Človek, ki se ubije, izjavlja, da življenja ni vredno živeti, in svet ni vredno zatočišče zanj.

Vendar naši samomorilci niso nori uporniki, ki v življenje in svet zalučajo klju-

bovanje, ki v sebi skušajo ubiti ves univerzum. Njihov način izginitve je miren in skromen; zdi se, kot da bi se opravičevali za nasilno rešitev, ki so jo našli za svoje osebne probleme. Na splošno nimajo po njihovem mnenju politični dogodki v njihovi izbiri ničesar skupnega z njihovo individualno usodo; v dobrih in slabih časih bodo verjeli samo sebi. Zdaj so v sebi našli skrivnostni primanjkljaj, ki jim je onemogočal, da bi shajali. Od zgodnjega otroštva imajo občutek, da so upravičeni do določenega družbenega statusa, zato so v lastnih očeh neuspešni, če tega statusa ne morejo obdržati. Njihov optimizem je jalov poskus držanja glave nad vodo. Za obličjem te vedrosti se v sebi nenehno bojujejo z obupom. Nazadnje umrejo zaradi nekakšne sebičnosti.

Če smo rešeni, se počutimo osramočene in če nam kdo pomaga, se počutimo degradirane. Kot nori se borimo za osebne eksistence z individualnimi usodami, ker se bojimo, da bi postali del tiste nesrečne skupine *schnorrerjev* (prisklednik, žicar, op. prev.), ki se jih, mnogi med nami nekdanji filantropi, še predobro spominjamo. Tako kot nekoč spet ne razumemo, da je bil tako imenovani *schnorrer* simbol judovske usode in ne *shlemihl* (šušmar, bedak, človek, ki hitro postane žrtev, op. prev.), zato se danes ne čutimo upravičene do judovske solidarnosti; ne moremo dojeti, da ne gre toliko za nas same, temveč za vse judovsko ljudstvo. Nekoč so to nerazumevanje močno podpirali naši zaščitniki. Tako se spominjam direktorja velikega dobrodelnega podjetja v Parizu, ki je, ko je prejel vizitko nemško-judovskega intelektualca z neizogibnim »Dr.« na njej, z najvišjim glasom začel vzklikati: »Herr Doktor, Herr Doktor, Herr Schnorrer, Herr Schnorrer!«

Sklep tako neprijetnih izkušenj je bil dovolj preprost. Biti doktor filozofije ne zadostuje več; in naučili smo se, da če hočemo zgraditi novo življenje, mora človek najprej izpopolniti starega. Za opisovanje našega ravnanja smo si izmislili prijazne male pravljice; zgubljeni *émigré* jazbečar začne v svoji potrnosti govoriti: »Nekoč, ko sem bil sv. Bernard ...«

Naši novi prijatelji, obdani s tako številnimi zvezdami in slavnimi ljudmi, slabo razumejo, da je v osnovi vseh naših opisov preteklih sijajev ena sama človeška resnica: nekoč smo bili nekdo, za katerega je bilo ljudem mar, prijatelji so nas imeli radi in celo pri najemodajalcih smo sloveli, da vedno redno plačujemo najemnino. Nekoč smo si lahko kupovali hrano in se vozili s podzemno železnico, ne da bi nam govorili, da smo nezaželeni. Nekoliko histerični smo postali, ko so nas začeli odkrivati žurnalisti in nam javno govoriti, naj ne bomo sitni, ko kupujemo mleko in kruh. Sprašujemo se, kako to storiti; že tako smo v vsakem trenutku svojega vsakdanjega življenja tako prekleto previdni, da bi se izognili temu, da bi kdo uganil, kdo smo, kakšen potni list imamo, kje je bil izpolnjen naš rojstni list – in da nas Hitler ni maral. Trudimo se po najboljših močeh, da se prilegamo svetu, v katerem moraš biti nekako političen, ko kupuješ hrano.

V takšnih okoliščinah sv. Bernard postaja večji in večji. Ne morem pozabiti mladega moškega, ki je v pričakovanju, da bo dobil neko delo, izdihnil: »Ne veste, s kom govorite. Bil sem vodja oddelka v Karstadtu [veleblagovnica v Berlinu].«

Toda obstaja tudi globok obup moškega srednjih let, ki so ga različne komisije nešteto krat premestile in je, da bi se rešil, končno zavpil: »In nihče tukaj ne ve, kdo sem jaz!« Ker ga nihče ni obravnaval kot dostojanstveno človeško bitje, je začel usmerjati kabel k uglednim osebnostim in svojim odličnim zvezam. Hitro se je naučil, da človeka v tem norem svetu veliko lažje sprejmejo kot »uglednega moža« kot pa človeško bitje.

*

Čim manj svobode odločanja imamo o tem, kdo smo ali kako bi hoteli živeti, tem bolj poskušamo dvigniti pročelje, da bi skrili dejstva in igrali vloge. Pregnali so nas iz Nemčije, ker smo bili Judi. Komaj smo prestopili francosko mejno črto, so nas spremenili v *boches* [Nemec, zlasti nemški vojak v 1. in 2. svetovni vojni, op. prev.]. Rekli so nam celo, da moramo sprejeti to oznako, če smo bili dejansko proti Hitlerjevimi rasnim teorijam. Sedem let smo igrali smešno igro, ko smo poskušali biti Francozi – vsaj bodoči državljani; toda na začetku vojne so nas vse po vrsti internirali kot *boches*. Medtem pa je večina nas dejansko postala tako lojalnih Francozov, da nismo mogli kritizirati niti francoske vladne odredbe; tako smo izjavili, da je bilo v redu, da smo internirani. Bili smo prvi *prisonniers volontaires*, ki jih je videla zgodovina. Ko so Nemci okupirali državo, je morala francoska vlada spremeniti samo ime podjetja; zaprli so nas kot Nemce, vendar nas niso osvobodili, ker smo bili Judi.

Enaka zgodba se je spet in spet ponavljala povsod po svetu. V Evropi so nacisti zaplenili našo lastnino; toda v Braziliji smo morali plačati 30 odstotkov svojega premoženja tako kot najbolj lojalni člani *Bund der Auslandsdeutschen*. V Parizu nismo smeli zapuščati domov po osmi uri zato, ker smo bili Judi; v Los Angelesu za nas veljajo omejitve, ker smo »sovražnikovi tujci«. Naša identiteta se tako pogosto spreminja, da nihče ne more ugotoviti, kdo pravzaprav smo.

Žal stvari niso videti nič bolje, ko se srečamo Judi. Francoski Judi so bili povsem prepričani, da so vsi Judi onkraj Rena, kot jim pravijo, Polaki – tako nemški Judi imenujejo *Ostjuden*. Toda Judi, ki so dejansko prišli iz Vzhodne Evrope, se niso strinjali s svojimi francoskimi brati v veri in so nas imenovali *jaeckei*. Sinovi teh sovražnikov *jaeckejev* – druga generacija, rojena v Franciji in že primerno asimilirana – je razmišljala enako kot judovsko francoski višji razred. Tako te je lahko v isti družini oče klical *jaecke*, sin pa *Polak*.

Od izbruha vojne in katastrofe, ki se je zgrnila na evropsko judovstvo, je zgolj dejstvo, da smo begunci, preprečilo, da se nismo zlili z domačo judovsko skupnostjo, pri čemer izjeme zgolj potrjujejo pravilo. Ti nenapisani zakoni družbe, ki se jih nikoli javno ne prizna, imajo veliko moč javnega mnenja. In takšno tiho mnenje in praksa sta pomembnejša za naše vsakdanje življenje kakor vse uradne razglasitve o gostoljubju in naklonjenosti.

Človek je socialna žival in življenje ni lahko, ko se socialne vezi pretrgajo.

Moralne standarde je veliko lažje ohranjati v družbenem tkivu. Zelo malo posameznikov ima moč, da ohranijo svojo integriteto, ko so njihovi družbeni, politični in legalni statusi popolnoma nejasni. Zaradi pomanjkanja poguma za boj za spremembo našega družbenega in legalnega statusa smo namesto tega, tako številni od nas, skušali spremeniti identiteto. In to nenavadno ravnanje je stvari zelo poslabšalo. Zmešnjava, v kateri živimo, je deloma naše delo.

Nekega dne bo nekdo spisal resnično zgodbo o judovski emigraciji iz Nemčije; začeti jo bo moral z opisom tistega gospoda Cohna iz Berlina, ki je bil vedno 150-odstotni Nемец, nemški superpatriot. Leta 1933 je gospod Cohn našel pribežališče v Pragi in zelo hitro je postal prepričan češki patriot – tako pristen in lojalen češki patriot, kot je bil nemški. Čas je mineval in okoli leta 1937 je češka vlada že pod močnim nacističnim pritiskom začela preganjati judovske begunce, neupoštevaje dejstvo, da so se tako odločno počutili kot bodoči češki državljani. Naš gospod Cohn je nato odšel na Dunaj; za tamkajšnjo prilagoditev je bil potreben odločen avstrijski patriotizem. Nemški vdor v Avstrijo je gospoda Cohna prisilil, da je odšel iz države. V Pariz je prišel v slabem trenutku in ni nikoli dobil zakonitega dovoljenja za bivanje. Ker je že pridobil sijajne veččine mišljenja, ki zida gradove v oblakih, ni hotel vzeti resno suhih administrativnih ukrepov, ker je bil prepričan, da bo prihodnje življenje prebil v Franciji. Zato se je pripravil na prilagoditev francoski državi in se identificiral z »našim« prednikom Vercingetorixom.² Mislim, da je bolje, da ne razpredam naprej o nadaljnjih dogodivščinah gospoda Cohna. Dokler gospod Cohn ne more sam urediti svoje pameti in je to, kar pravzaprav je, torej Jud, ne more nihče napovedati vseh norih sprememb, skozi katere bo še moral.

*

Človek, ki hoče izgubiti svoje samospoznanje, dejansko pa možnost človeške eksistence, ki je neskončna, kot je neskončno stvarjenje. Toda ponovno pridobivanje nove osebnosti je tako težko – in tako brezupno – kot novo oblikovanje sveta. Karkoli delamo, karkoli se pretvarjamo, da smo, ne razkrivamo drugega kot svojo nesmiselno željo, da bi se spremenili, da ne bi bili Judi. Vse naše dejavnosti so usmerjene k temu cilju: nočemo biti begunci, ker nočemo biti Judi; pretvarjamo se, da smo angleško govoreči ljudje, ker so nemško govoreči imigranti v zadnjih letih označeni za Jude; sebi ne rečemo ljudje brez državljanstva, ker je večina ljudi brez državljanstva na svetu Judov; pripravljeni smo postati lojalni Hotentoti, samo da bi skrili dejstvo, da smo Judi. Ne uspe nam in ne more nam uspeti; pod krinko našega »optimizma« je mogoče z lahkoto odkriti brezupno žalost asimilirancev.

Z nami iz Nemčije je beseda asimilacija dobila »globok« filozofski pomen. Ljudje težko prepoznajo, kako resni smo glede tega. Asimilacija ne pomeni nujno

---

² Poglavar galskega plemena Arvernov, ki je združil Galce v nazadnje neuspešnem uporu proti rimski vojski v zadnji fazi Cezarjevih galskih vojn (op. prev.).

prilagoditve državi, v kateri smo se slučajno rodili ali ljudem, katerih jezik slučajno govorimo. Načeloma se prilagodimo vsemu in vsakomur. Nekoč mi je ta drža postala popolnoma jasna skozi besede rojaka, ki je očitno vedel, kako izraziti svoja občutja. Pravkar je prispel v Francijo in ustanovil eno tistih združenj za prilagajanje, v katerih so nemški Judi drug drugemu zatrjevali, da so že Francozi. V svojem prvem govoru je rekel: »Bili smo dobri Nemci v Nemčiji, zato bomo dobri Francozi v Franciji.« Občinstvo je navdušeno ploskalo in nihče se ni smejal; bili smo srečni, da smo se naučili, kako dokazati svojo lojalnost.

Če bi bil patriotizem stvar rutine ali prakse, bi morali biti mi najbolj patriotski ljudje na svetu. Vrnimo se h gospodu Cohnu; zagotovo je potolkel vse rekorde. On je tisti idealni imigrant, ki vedno in v vsaki državi, v katero ga je pripeljala strašna usoda, takoj vidi in vzljubi domače gore. Ker pa za patriotizem vendarle ne velja, da je stvar prakse, je ljudi težko prepričati o iskrenosti naših ponavljajočih se transformacij. Ta boj ustvarja našo lastno skupnost tako netolerantno; polno afirmacijo iščemo brez svoje skupine, ker nismo v položaju, da bi nas priznali domačini. Ko ti srečajo tako nenavadna bitja, kot smo mi, postanejo sumničavi; iz njihove perspektive je po pravilu razumljiva samo lojalnost do starih domovin. To nam zelo greni življenje. Lahko bi premagali to sumničenje, če bi pojasnili, da je imel za nas Jude naš patriotizem v izvirnih državah nekoliko svojski pomen. Čeprav je bil resnično iskren in globoko zakoreninjen. V dokaz smo pisali zajetne knjige; plačevali vso birokracijo, da bi raziskali njegovo starodavnost in ga pojasnili statistično. Imeli smo znanstvenike, ki so pisali filozofske razprave o vnaprej določeni harmoniji med Judi in Francozi, Judi in Nemci, Judi in Madžari, Judi in ... Naša tako pogosto osumljena lojalnost današnjega časa ima dolgo zgodovino. To je 150-letna zgodovina asimiliranega judovstva, ki je pokazalo neprecedenčno spretnost: čeprav so ves čas dokazovali svoje nejudovstvo, jim je vseeno uspelo, da so ostali Judi.

Strašno zmedo teh Ulikses popotnikov, ki v nasprotju s svojimi velikimi prototipi ne vedo, kdo so, je mogoče preprosto razložiti z njihovim maničnim zavračanjem ohranjanja svoje identitete. Ta manija ne traja zadnjih deset let, veliko starejša je, kar razkriva temeljno absurdnost našega bivanja. Podobni smo ljudem s fiksno idejo, ki ne morejo zaustaviti nenehnih poskusov prikrivanja imaginarne stigme. Zato imamo navdušeno radi vsako novo možnost, za katero se zdi, ker je nova, da bo lahko delala čudeže. Enako smo navdušeni nad vsakim novim narodom, kot je obilna ženska navdušena nad vsako novo obleko, ki ji obeta dati videz zaželene vitkosti. Toda obleko ima rada samo toliko časa, dokler verjame v njeno čudežno svojstvo, in takoj jo bo vrgla stran, ko bo odkrila, da ne spremeni njene postave – ali, v tem primeru, statusa.

Verjetno marsikoga preseneča, da se še nismo odvrnili od očitne neuporabnosti vseh naših čudaških prikrivanj. Tako kot drži, da se ljudje redko učimo iz zgodovine, prav tako drži, da se mnogi učijo iz osebnih izkušenj, ki se, kot v našem primeru, pogosto ponavljajo. Toda preden vržete prvi kamen v nas, vedite, da biti Jud na tem svetu ne prinaša nobenega legalnega statusa. Če bi začeli govoriti res-

nico, da nismo nič drugega kot Judi, bi se izpostavili usodi človeških bitij, ki jih ne varuje noben specifični zakon ali politična konvencija in so zato zgolj človeška bitja. Težko si predstavljam bolj nevarno držo, ker pravzaprav živimo v svetu, v katerem človeško bitje kot tako že nekaj časa ne obstaja; ker je družba odkrila diskriminacijo kot pomembno družbeno orožje, s katerim je mogoče ubiti človeka brez vsakršnega prelivanja krvi; ker potni listi in rojstni listi in včasih celo potrdila o odmeri dohodnine niso več formalni papirji, temveč vzrok družbenega razlikovanja. Drži, da nas je večina popolnoma odvisna od družbenih statusov; izgubimo zaupanje vase, če nas družba ne priznava; pripravljeni smo – in smo vedno bili – plačati kakršno koli ceno za to, da nas družba sprejme. Toda enako drži, da so redki med nami, ki so poskušali shajati brez vseh teh zvijač in šal o prilagajanju in asimilaciji, plačali veliko višjo ceno, kot so si jo lahko privoščili: na kocko so postavili tisto malo priložnosti, ki jih imajo v tem na glavo postavljenem svetu celo izobčenci.

Ravnanje teh maloštevilnih, ki bi jih lahko imenovali, sledeč Bernardu Lazareu, »zavestni pariahi«, lahko prav tako malo pojasnimo z zdajšnjim dogajanjem, kot z ravnanjem gospoda Cohna, ki se je skušal na vsak način povzpeti. Vsi so sinovi 19. stoletja, ki so, ne poznavajoč legalne ali politične izobčence, predobro poznali družbene pariahe in njihovo nasprotje, družbene povzpetnike. Sodobna judovska zgodovina, ki se je začela z dvornimi Judi in nadaljevala z judovskimi milijonarji in filantropi, rada pozablja to drugo smer judovske tradicije – tradicijo Heineja, Rahel Varnhagen, Sholoma Aleichema, Bernarda Lazareja, Franza Kafke ali celo Charlieja Chaplina. To je tradicija manjšine Judov, ki niso hoteli postati povzpetniki, ki so bolj cenili status »zavestnega pariaha«. Vse povzdigovane judovske lastnosti – »judovska srčnost«, humanost, humor, nepristranska inteligentnost – so lastnosti pariaha. Vse judovske pomanjkljivosti – brezobzirnost, politična neumnost, manjvrednostni kompleksi, denarna grabežljivost – so značilnosti povzpetnikov. Vedno so obstajali Judi, ki niso mislili, da je vredno zamenjati svojo človeško držo in svoj lasten vpogled v realnost za ozkost kastnega duha ali esencialno nerealnost finančnih transakcij.

Zgodovina je vsilila status izobčencev obema, enako pariahom in povzpetnikom. Zadnji še niso sprejeli velike Balzacove modrosti *On ne parvient pas deux fois*; zato ne razumejo silovitih sanj prvih in se čutijo ponižani, ker doživljajo enako usodo kot oni. Tisti maloštevilni begunci, ki vztrajno govorijo resnico celo do točke »nespodobnosti«, dobijo v zameno za svojo nepriljubljenost neprecenljivo prednost: zgodovina zanje ni več zaprta knjiga in politika ne privilegij Nejudov. Vedo, da izobčenju judovskega ljudstva v Evropi hitro sledi izobčenje večine evropskih narodov. Begunci, ki bežijo iz države v državo, so avantgarda svojega ljudstva – če obdržijo svojo identiteto. Judovska zgodovina prvič ni ločena, temveč povezana z zgodovino vseh drugih narodov. Prijateljstvo in medsebojna solidarnost evropskih ljudstev sta razpadla, ko in ker je Evropa dopustila, da se izključi in preganja njen najšibkejši član.

Prevedla Nina Kozinc